

9. Husholdningene

9.1. Disponible realinntekter

I følge foreløpige nasjonalregnskapstall gikk husholdningenes disponible inntekter opp med om lag 7,1 prosent fra 2007 til 2008. Med en prisstigning på 3,9 prosent (målt ved prisindeksen for konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner) innebar dette en økning i husholdningenes disponible realinntekter på 3,1 prosent.

Lønnsinntekter er den største inntektskomponenten i husholdningssektoren og står for det sterkeste bidraget til økningen i disponibel realinntekt med 4,0 prosent for 2008. Veksten i nominelle lønnsinntekter er anslått til 8,7 prosent for 2008, mot en vekst på 10,2 prosent året før. Bak utviklingen fra 2007 til 2008 ligger en vekst i sysselsatte personer på 3,2 prosent og en økning i gjennomsnittlig lønn per normalårsverk på 5,7 prosent. Veksten i samlet reallønnsinntekt er beregnet til vel 4,7 prosent for 2008, mot 9,4 prosent i 2007.

Uroen i finansmarkedene medførte reduserte renter mot slutten av 2008, men for året sett under ett steg rentenivået i forhold til året før. Foreløpige anslag viser

at formuesinntektene i 2008 steg med 25,1 prosent i forhold til 2007. En del av økningen i formuesinntekter skyldes også en vekst i husholdningenes beholdning av rentebærende aktiva på vel 8 prosent i 2008. Formuesinntektene bidro til en økning i husholdningenes disponible realinntekt på 1,7 prosent i 2008

Inntekter fra mottatt aksjeutbytte har hatt stor betydning for utviklingen i husholdningenes formuesinntekter de siste årene, men fra 1. januar 2006 ble inntekter fra aksjeutbytte som oversteg avkastningen av risikofri kapitalplassering skattlagt som alminnelig inntekt, se temaboks 9.2. Dette forklarer de høye aksjeutbytterne i 2005 og den kraftige nedgangen fra og med 2006. For 2007 og 2008 anslår nasjonalregnskapet at husholdningene mottok rundt 17 milliarder kroner i utbytte.

Realveksten i stønadene fra det offentlige var på 2,8 prosent i fjor. Det tilsvarer 0,8 prosentpoeng av veksten i husholdningenes disponible realinntekter. Bak denne utviklingen ligger en relativt sterk vekst i utbetaling av pensjoner på om lag 9,1 prosent og en økning i utbetaling av sykepenger på om lag 12 prosent i 2008.

Tabell 9.1. Husholdninger og ideelle organisasjoner. Inntekter og utgifter¹. Milliarder kroner

	Løpende priser				Realvekst i prosent ²			Bidrag til vekst i disponibel realinntekt. Prosentpoeng		
	2005	2006	2007*	2008*	2006	2007*	2008*	2006	2007*	2008*
Inntekter	1242,9	1225,5	1348,3	1466,9	-3,1	8,80	4,5	-4,1	12,2	6,9
Lønnsinntekter	654,2	712,5	785,4	854,1	6,9	9,4	4,7	5,0	7,8	4,0
Blandet inntekt/driftsresultat	98,7	104	103,1	102,3	3,5	-1,6	-4,5	0,4	-0,2	-0,5
Formuesinntekter	138,2	50,6	77,5	97,0	-64,3	52,1	20,4	-9,8	3,1	1,7
Herav: Mottatt aksjeutbytte	99,8	7,6	17,7	16,9	-92,5	130,1	-8,1	-10,2	1,2	-0,2
Offentlige stønader	258,8	266,9	278,4	297,4	1,3	3,6	2,8	0,4	1,1	0,8
Andre inntekter	58,7	58,9	63,1	67,5	-1,5	6,4	3,0	-0,1	0,4	0,2
Indirekte målte banktjenester (FISIM)	34,3	32,6	40,8	48,7	-6,6	24,3	14,9	-0,3	0,9	0,7
Utgifter	339,6	364,3	429,5	483,0	5,3	17,0	8,2	2,0	7,2	3,8
Skatt av inntekt og formue	271,8	285,7	318,2	338,2	3,2	10,6	2,3	1,0	3,5	0,8
Formuesutgifter	55,0	65,6	97,6	130,6	17,0	47,7	28,8	1,0	3,6	3,1
Herav: Renteutgifter	53,1	62,9	95,5	128,1	18,1	48,6	29,0	1,1	3,6	3,0
Andre utgifter	12,7	13	13,7	14,2	0,5	4,6	-0,3	0,0	0,1	0,0
Disponibel inntekt	903,3	861,2	918,8	983,9	-6,4	5,9	3,1			
Korr. sparing i pensjonsfond	15,4	21,7	26,6	29,4						
Konsum	826,2	881,8	941,6	992,3						
Sparing	92,5	1,1	3,8	20,9						
Kapitaloverføringer, netto	-1,8	-2	-2,5	-2,0						
Nettorealinvesteringer	49,2	56,3	65,6	59,4						
Nettofinansinvestering	41,5	-57,2	-64,3	-40,4						
Sparerate	10,2	0,1	0,4	2,1						
Nettofinansinvesteringsrate	4,6	-6,6	-7,0	-4,1						

¹ På grunn av avrundingsfeil summerer ikke underkomponentene seg nøyaktig opp til totaltallene.

² Justert med Nasjonalregnskapets prisindeks for konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner.

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Husholdningenes formuesutgifter består i all hovedsak av gjeldsrenter. Gjentatte renteøkninger i 2008, kombinert med voksende utlånsbeholdninger, resulterte i at formuesutgiftene totalt sett økte med omlag 33 milliarder kroner fra 2007 til 2008. Bak denne utviklingen ligger en økning i beholdningen av rentebærende gjeld på 9 prosent i 2008, mens markedsrentene steg fra gjennomsnittlig 5,8 i 2007 til gjennomsnittlig 7,3 i 2008. I de foreløpige nasjonalregnskapstallene er totale renteutgifter beregnet til omlag 128 milliarder i 2008, en økning på 36 prosent i løpende priser. Økningen i formuesutgiftene bidro til å redusere veksten i disponibel realinntekt med 3,1 prosentpoeng.

Målt i realverdi økte skatt av inntekt og formue med 2,3 prosent i 2008, noe som er en markert nedgang i forhold til 2007 hvor veksten var på hele 10,6 prosent. Veksten i både 2007 og 2008 skyldes hovedsakelig en økning i skatt på lønnsinntekter. Skatteutgiftene bidro til å trekke ned veksten i husholdningenes disponible realinntekter med 0,8 prosentpoeng for 2008, mot 3,5 prosentpoeng i 2007.

9.2. Konsum og sparing i husholdninger og ideelle organisasjoner

Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner

Etter flere år med sterk konsumvekst økte konsumet fra 2007 til 2008 med moderate 1,5 prosent i faste priser. Dette er den laveste konsumveksten som er observert etter 1990. Til sammenligning gikk konsumvolumet opp med 6 prosent fra 2006 til 2007. Utflatingen i konsumet startet allerede ved årsskiftet 2007/2008 og konsumet falt klart mot slutten av året.

Som i 2007 påvirket kjøp av egne transportmidler husholdningenes konsum kraftig også i 2008, men denne gangen i negativ retning. Kjøp av egne transportmidler gikk ned med nærmere 15 prosent, mens det økte med vel 19 prosent fra 2006 til 2007. 2007 var et eksepsjonelt år når det gjelder kjøp av biler, og sammenlignet med tidligere år var antall registrerte nye biler likevel høyt i 2008. Om man holder kjøp av egne transportmidler utenfor, var det en volumvekst i husholdningenes konsum på 2,4 prosent.

I 5-årsperioden 2003 til 2007 økte konsumvolumet av klær og skotøy med nærmere 13 prosent per år i gjennomsnitt. Vekstraten for 2008 er klart lavere og i underkant av 6 prosent. I hele perioden fra 2003 gikk prisene for klær og sko klart ned, og i 2008 var de 4 prosent lavere enn året før. Tilsvarende utvikling ser en i konsumet av it- og fotoutstyr. Også der falt prisene, og konsumet målt i volum har vært meget høyt. I 2008 økte konsumet av slike varer i overkant av 9 prosent, noe som riktignok er nesten en halvering av tilsvarende volumvekst i 2007.

Samlet gikk husholdningenes varekonsum ned med 0,2 prosent i 2008 målt i faste priser, etter å ha økt med 7,6 prosent året før. Konsumet av tjenester hadde derimot

Boks 9.1. Viktige begreper i nasjonalregnskapet

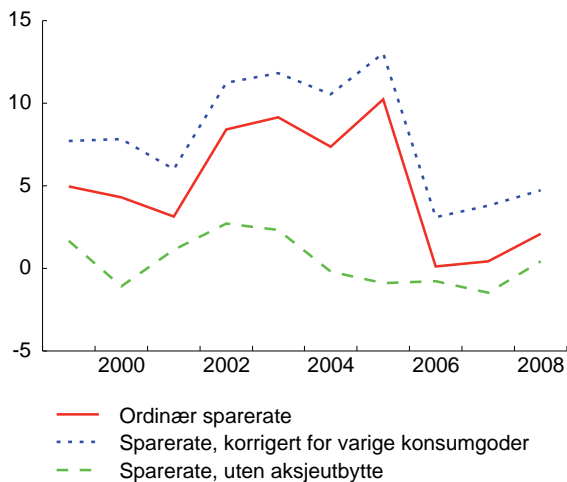
- *Blandet inntekt* omfatter driftsresultatet i bolignæringen samt næringsinntekten til de personlig næringsdrivende. Næringsinntekten til de personlig næringsdrivende skiller seg fra driftsresultatet slik det framkommer for andre sektorer ved at den implisitt også inneholder avlønning for arbeid utført av eierne eller deres familie.
- *Andre inntekter* omfatter stønader fra utlandet, overføringer til ideelle organisasjoner fra innenlandske sektorer og overføringer til husholdninger fra innenlandske sektorer utenom det offentlige.
- *Andre utgifter* omfatter stønader til utlandet og overføringer fra husholdninger til innenlandske sektorer utenom det offentlige.
- *Avkastning på forsikringskrav* er avkastningen på husholdningenes fordringer på forsikringselskap, og private pensjonskasser og -fond. Disse fordringene er i all hovedsak verdien av private livs- og pensjonsforsikring (se boks 9.3 for nærmere beskrivelse). Posten er inkludert i formuesinntekter.
- *Disponibel inntekt* er lik differansen mellom lønn, blandet inntekt, formuesinntekter, offentlige stønader og andre inntekter på den ene siden, og skatter, formuesutgifter og andre utgifter på den andre.
- *Sparing* er definert som disponibel inntekt pluss korreksjon for sparing i pensjonsfond minus konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner.
- *Sparerate* er definert som sparingens andel av disponibel inntekt.
- *FISIM (indirekte målte bank- og finanstjenester)* er tjenester produsert av finansielle foretak som de ikke direkte tar betalt for gjennom gebyrer. De finansielle foretakene skaffer seg i stedet inntekter ved rentemarginer. Med det menes at finansinstitusjonene har lavere rente på innskudd/innlån enn utlån. Siden det er knyttet administrasjon og ressursbruk til disse indirekte betalte bank- og finanstjenestene, betraktes de som produksjon i finansinstitusjonene og kalles indirekte målte bank- og finanstjenester.

en vekst på 2,1 prosent i 2008, noe som også er lavere enn de fire foregående årene. De fleste tjenestegruppene vokste i 2008, og størst vekstbidrag kom fra konsumet av post- og teletjenester, persontransporttjenester og hotell- og restauranttjenester.

Nordmenns konsum i utlandet steg med over 8 prosent i 2008. Det var sjuende året på rad med sterk vekst i dette konsumet. Konsumet omfatter nordmenns utgifter på reiser i utlandet, inklusiv grensehandel. Utenlandsforbruket bidro isolert sett til nesten 40 prosent av den totale økningen i husholdningenes konsum.

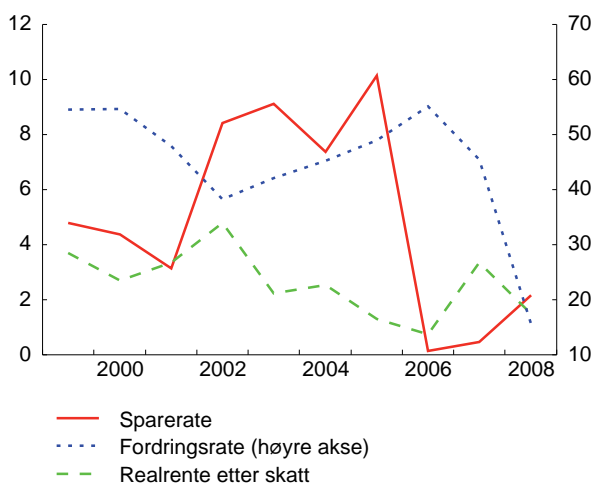
Utlendingenes kjøp i Norge viste derimot en nedgang i 2008 på 1,4 prosent mot en oppgang på nærmere 5 prosent i 2007.

Figur 9.1. Husholdningenes sparerate. Prosent



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 9.2. Sparerate, netto fordringsrate og realrente etter skatt. Prosent



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Spareraten

I 2008 ble sparingen i husholdninger og ideelle organisasjoner 2,1 prosent av disponibel inntekt, mot 0,4 prosent året før. I dette spareratebegrepet er det lagt til grunn at også varige konsumgoder utenom bolig konsumeres i det året de kjøpes. Kjøp av varige konsumgoder kan alternativt betraktes som investering og holdes da utenom sparebegrepet. En kan da beregne en korrigert sparerate (se boks 9.2) som er beregnet til henholdsvis 3,8 prosent og 4,7 prosent for 2007 og 2008.

Veksten i lønnsinntektene står hovedsakelig bak økningen i disponible inntekter og følgelig noe av økningen i husholdningenes sparerate fra 2007 til 2008, mens økte netto formuesutgifter isolert sett reduserer den disponible realinntekten.

Vekst i husholdningenes realformue

I følge foreløpige anslag gikk husholdningenes realformue opp med 7,8 prosent fra 2007 til 2008. Med

Boks 9.2. Spareraten korrigert for varige konsumgoder

I nasjonalregnskapets beregning av husholdningenes sparerate tas det ikke hensyn til at varige konsumgoder yter konsumtjenester utover det året de anskaffes. Det knytter seg et element av investering til kjøp av slike goder, noe som kan ivaretas ved beregning av en såkalt korrigert sparerate. Ved en slik beregning anslås først tjenestekonsumet av varige goder, som defineres som summen av verdiforringelsen og realavkastningen på beholdningen av slike goder. Realavkastningen, som også nyttes til å korrigere inntekt for husholdningene, er satt lik 2,5 prosent.

Varige konsumgoder utenom bolig består av egne transportmidler (hovedsakelig personbiler), møbler, elektriske artikler, briller og ortopedisk utstyr mv. og varige fritidsvarer. Vegdirektoratets tall for registrerte personbiler etter alder har blitt utnyttet for beregning av den tekniske depresieringen av bilbeholdningen. Siden en ikke har tilsvarende tall for andre konsumgoder, har en lagt til grunn samme depresieringsprofil som for personbiler.

Beregningen av verdiforringelsen for varige goder utenom bolig er gjennomført uten at en har brukt observerte data for annenhåndspriser for disse kapitalgodene. Ved beregning av bruktpriene har en gjort en forenkelt antagelse om et perfekt fungerende annenhåndsmarked. En slik antagelse gjør det mulig å avlede bruktpriene ut fra kjennskap til den fysiske depresieringen samt priser på nye varige konsumgoder.

Hverken ved beregning av den ordinære eller korrigerte spareraten er omvurdering av verdien på varige konsumgoder innarbeidet i inntektsanslaget. Utviklingen i spareratene må følgelig ses i lys av den omvurdering av realkapitalen som har funnet sted i samme periode.

Tabell 9.2. Utviklingen i husholdningers og ideelle organisasjoners konsum fordelt på hovedgrupper. Volum- og prisendring fra foregående år i prosent

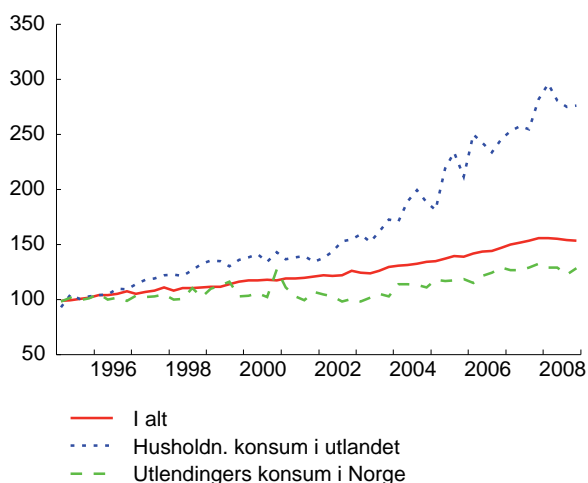
	Mrd. kroner	Volumendring		Prisendring	
		2008 ¹	2007	2008	2007
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	992,3	6,0	1,5	0,7	3,9
Konsum i husholdninger	951,5	6,1	1,4	0,6	3,8
- Varekonsum	485,3	7,6	-0,2	-0,6	3,4
- Tjenestekonsum	427,6	4,0	2,1	2,4	4,0
- Hushold. konsum i utlandet	65,5	7,8	8,3	-0,9	5,6
- Utlendingers konsum i Norge	-26,9	4,8	-1,4	2,9	4,5
Konsum i ideelle organisasjoner	40,8	4,1	2,9	3,6	5,0

¹ Nivå tall i løpende kroner.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

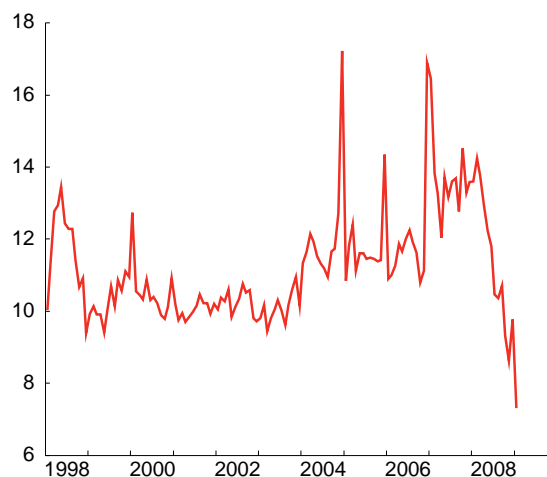
realformue/realverdi menes her husholdningenes faste realkapital deflatert med prisindeksen for konsum. Dette formuesbegrepet viser kjøpekraften som husholdningenes formue utgjør, og ikke volumutviklingen av realkapitalen. Rundt 88 prosent av den faste realkapitalen til husholdningene består av boliger. Resten er annen realkapital som brukes i produksjonen, for

Figur 9.3. Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner. Sesongjustert. 1995=100



Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 9.4. Førstegangsregistrerte personbiler. 1 000. Sesongjustert



Kilde: Vegdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

Temaboks 9.1. Husholdningenes gjelds- og rentebelastning

Husholdningenes gjeldsvekst har vært sterk siden slutten av 1990-tallet. Gjeldsbelastningen, det vil si gjeld som andel av disponibel inntekt, ser imidlertid ut til å ha stabilisert seg i løpet av 2008. Grunnen er trolig høyere styringsrente og uro i finansmarkedet. I løpet av 2007 og 2008 satte Norges Bank gradvis opp styringsrenten fra 3,5 til et toppnivå på 5,75 prosent i juni 2008, og den holdt seg uendret fram til oktober samme år. Redusert likviditet mellom bankene bidro likevel til at pengemarkedsrenten økte i samme periode. Etter to rentenedganger på til sammen 1 prosent i oktober, ble styringsrenta satt ned med hele 1,75 prosent i midten av desember. Høy rente reduserer normalt gjeldsgraden, fordi høye renteutgifter gjør det mer attraktivt å betale ned på lån. I tillegg har bankene blitt mer forsiktige med nye utlån som følge av mangel på likviditet. Et tregt boligmarked har dessuten redusert etterspørselen etter nye boliglån. Fallende aksjekurser og generell økonomisk usikkerhet kan ha bidratt til en overgang mot sikrere spareformer, og økt nedbetaling av gjeld i husholdningene.

Gjeld som andel av inntekt ligger likevel fortsatt på et historisk høyt nivå, og klart høyere enn siste halvdel av 1980-tallet, som var forrige periode med sterk gjeldsvekst. Den høye renten kombinert med høy gjeld har gitt et økende antall som ikke klarer å betjene gjelden. Dette er spesielt problematisk når boligprisene synker. Enkelte kan oppleve å sitte igjen med et lån som er større enn verdien på boligen. Om lag hver tiende husholdning hadde i 2006 en gjeld på minst 2 millioner kroner, og 3 prosent eller vel 60 000 husholdninger, hadde mer enn 3 millioner kroner i gjeld. Det er en overvekt av par med barn og unge par uten barn blant de med mest gjeld. Den sistnevnte gruppen har samtidig høyest belåningsgrad og lavest likvid formue.

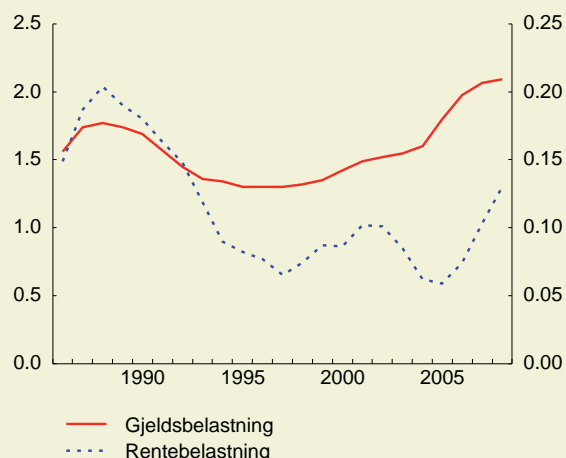
Som følge av høye renter har husholdningenes rentebelastning økt de siste årene. Med rentebelastning menes her renteutgifter som andel av disponibel inntekt. Den gjennomsnittlige rentebelastningen kom opp i rundt 13 prosent i 2008, etter å ha steget raskt fra 5,9 prosent tre år

tidligere. Rentebelastningen er likevel fortsatt lavere enn på slutten av 1980-tallet, da den var på rundt 20 prosent. Det er imidlertid store forskjeller mellom husholdningene, og andelen med rentebelastning på over 30 prosent er økende.

Forventninger framover

Uroen i finansmarkedene ventes å gi større utslag utover 2009. Økt ledighet, lavere lønnsvekst og reduserte kapitalinntekter vil i seg selv øke gjeldsbelastningen i prosent av inntekt, selv når gjelden holdes uendret. Men dårligere utsikter i økonomien generelt vil trolig øke sparingen og redusere gjelden i norske husholdninger. Dersom prisen på boligmarkedet vedvarer, vil dessuten behovet for å bygge opp finansielle buffere i husholdningene øke. Lavere rente vil imidlertid føre til at rentebelastningen reduseres, og forventninger om ytterligere redusert rentenivå kan bidra til å motvirke at vi får en reduksjon i gjeldsgraden på bekostning av konsumetterspørselen.

Husholdningenes gjelds- og rentebelastning



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

eksempel i jordbruket. Finanskapital er ikke med i denne størrelsen.

Bak denne utviklingen i samlet realformue lå en vekst i boligformuen på 4,0 prosent og en økning i annen realkapital på 3,1 prosent. I nasjonalregnskapet er realformuen basert på investeringer til anskaffelseskostnad, og er ikke justert for markedspriser.

9.3. Finansiell formue og gjeld 2008

Foreløpige tall fra det finansielle sektorregnskapet viser at husholdninger og ideelle organisasjoner reduserte sitt finansielle underskudd kraftig fra 2007 til 2008; nettofinansinvesteringene var -21 milliarder kroner i 2008, mot -95 milliarder året før.

Særlig reduserte husholdningene sitt opptak av lånegjeld i perioden. Samtidig var økningen i bankinnskudd og kassehold i 2008 nesten på samme nivå som i 2007. Isolert sett bidro disse endringene i kredittmarkedet til å redusere det finansielle underskuddet med 52 milliarder kroner. Dette utgjør over 70 prosent av reduksjonen i det samlede finansielle underskuddet målt ved nettofinansinvesteringene i 2008.

Husholdningenes gjeldsoptak var 136 milliarder kroner i 2008 mot 201 milliarder kroner i 2007. Gjeldsoptak summert over de fire siste kvartalene nådde et foreløpig toppunkt med 208 milliarder kroner i 3. kvartal 2007. Gjeldsutviklingen påvirkes i stor grad av boligmarkedet som har vært preget av fallende priser og nedgang i omsetningen (se kapittel 9.4). Men gjeldsutviklingen påvirkes også av innstramningen i bankenes kredittpraksis overfor husholdningene og uroen som følge av den finansielle krisen.

Den finansielle nettoformuen (nettofordringene) falt med om lag 153 milliarder i løpet av 2008. Fallet i nettoformuen forklares av et netto verditap på 132 milliarder kroner og negative nettofinansinvesteringer på 21 milliarder kroner. Det er særlig husholdningenes investerte midler i børsnoterte aksjer, verdipapirfundsandeler og forsikringstekniske reserver som påvirkes av utviklingen i verdipapirmarkedene. Verdien av selskapene notert på Oslo Børs har i løpet av 2008 blitt mer enn halvert.

Låner mindre, men gjeldsraten stiger

Selv om gjeldsoptaket har avtatt, vokser husholdningenes gjeld fortsatt raskere enn både finansielle eiendeler (fordringene) og disponibel inntekt. Husholdningenes gjeldsrate (gjeld som andel av disponibel inntekt) økte med 2,7 prosentpoeng fra utgangen av 4. kvartal 2007 til utgangen av 4. kvartal 2008, mens fordringsraten falt med 15,0 prosentpoeng. Nettoformuens andel av disponibel inntekt - nettofordringsraten - falt dermed med hele 17,7 prosentpoeng. Fallet i fordringsraten har tiltatt gjennom 2008 på grunn av kursfallet i verdipapirmarkedene, samtidig som gjeldsraten fortsatte å stige.

Økte rammelån og lengre avdragsfrihet

I de senere årene har det kommet en rekke nye produkter i finans- og kredittmarkedene som har påvirket husholdningenes finansielle tilpasning og gitt dem større fleksibilitet. Et av produktene er rammelån med pant i bolig. Et rammelån innvilges med en kredittramme, for eksempel 60 prosent av boligens markedsverdi. Innenfor rammen kan kundene fritt trekke på kreditten og betaling av avdrag kan utsettes til hele rammen er disponert. Slike produkter gjør det lettere å låne på boligformuen til varige konsumgoder som biler og fritidsbåter. Rammelån har de siste årene vokst langt raskere enn ordinære boliglån.

Ved utgangen av 2008 utgjorde den bevilgede rammen til lån med pant i bolig nesten 370 milliarder kroner, en økning på 125 milliarder kroner i løpet av året. Bevilgningene økte jevnt i 2008, men var noe lavere i 4. kvartal. Utestående rammelån med pant i bolig til husholdningene økte med 110 milliarder kroner til 316 milliarder kroner i 2008. Til sammenligning falt utestående nedbetalingslån med pant i bolig med vel 3 milliarder kroner til 1 142 milliarder kroner. Rammelånene bidro dermed til å holde husholdningenes gjeldsvekst oppe det siste året. Ved utgangen av 2008 hadde husholdningene utnyttet 85 prosent av de bevilgede rammene.

Et annet produkt som gir husholdningene fleksibilitet er lån med avdragsfrihet, hvor kunden selv kan velge avdragsprofil i låneperioden. Slike betingelser kan gis både for rammelån og nedbetalingslån med pant i bolig. Lån med innvilget avdragsfrihet økte med 39 milliarder kroner i 2008. Tilsagnene av lån med avdragsfrihet økte frem til 4. kvartal. I det siste kvartalet var det en svak nedgang i den avdragsfrie lånegjelden på 1 milliard kroner. Ved utgangen av året var det innvilget avdragsfrihet på lån med pant i bolig for 352 milliarder kroner, hvorav 220 milliarder var rammelån.

Veksten i utlånene til husholdningene fra finansielle foretak faller

Lån i banker og andre finansielle foretak utgjør 87,9 prosent av samlet gjeld, og det siste året falt låneopptaket i de finansielle foretakene med 56 milliarder kroner. Hovedbildet underbygges av kredittindikatoren K2 som i hovedsak måler veksten i utlån til husholdningene fra innenlandske finansielle foretak. Tolvmånedersveksten i kreditt til husholdningene i K2 falt fra 11,2 prosent i desember 2007 til 7,1 prosent i desember 2008. Fallet i kredittveksten var spesielt kraftig i 4. kvartal 2008, men veksttaket falt mye også i 2. og 3. kvartal.

Husholdningenes bankinnskudd vokser

Husholdningenes beholdninger av sedler, mynt og bankinnskudd utgjorde 33,9 prosent av deres samlede finansielle eiendeler ved utgangen av 2008. Bankinnskudd mv er den nest største fordringsposten på husholdningenes balanse. Beholdningene av sedler, mynt og bankinnskudd økte med 60 milliarder

Boks 9.3. **Definisjoner og statistiske avvik****Avviket mellom det finansielle og ikke-finansielle regnskapet**

Nasjonalregnskapet definerer nettofinansinvesteringene både i inntekts- og finansregnskapet. I prinsippet skal sektorenes finansinvesteringer være identiske mellom de to del-regnskapene, men i praksis oppstår det avvik. Nettofinansinvesteringene er restposter som beregnes på basis av store aggregater. Selv relativt små feil i disse aggregatene kan skape betydelige avvik for finansinvesteringene. De observerte avvikene skyldes feil og mangler i begge regnskapene. En årsak er at både inntektsregnskapet og finansregnskapet mangler presis informasjon for viktige størrelser som må baseres på beregninger. I finansregnskapet er unoterte aksjer et eksempel på en slik størrelse.

Definisjoner

Nettofinansinvesteringer i inntektsregnskapet = Sparing + netto kapitaloverføringer - nettoinvesteringer i ikke-finansiell kapital.

Nettofinansinvesteringer i finansregnskapet = netto anskaffelse av finansielle eiendeler – netto låneopptak.

Sparing er ikke-konsumert inntekt / overskudd som kan investeres i finansiell eller ikke-finansiell kapital. Hvis sparingen overstiger ikke-finansielle investeringer for en sektor, disponerer sektoren et finansielt overskudd som kan brukes til å øke nettofordringene overfor andre sektorer. I finansregnskapet vil dette reflekteres som anskaffelser av finansielle eiendeler eller som nedbetaling av gjeld. Hvis sparingen er lavere enn ikke-finansielle investeringer, oppstår det et finansielt underskudd som må finansieres enten ved å selge finansielle eiendeler eller ved opptak av lån. Nye boliger utgjør størstedelen av investeringene i ikke-finansiell kapital for husholdningene og finansieres i stor grad gjennom låneopptak.

Nettofordringer (netto finansiell formue) = fordringer (finansielle eiendeler) - gjeld.

Den finansielle balansen viser en sektors finansielle stilling ved utgangen av en periode. Balansens fordringside omfatter de finansielle eiendelene. Husholdningenes fordringer

domineres av bankinnskudd mv og forsikringstekniske reserver. Lån fra finansielle foretak utgjør størstedelen av husholdningenes gjeld.

Nettofordringsendring = nettofinansinvesteringer + andre netto endringer

Balanseendringen i løpet en periode forklares av nettofinansinvesteringene og andre endringer som i hovedsak er kursgevinster eller kurstap i valuta- og verdipapirmarkedene.

Kort om utvalgte finansobjekter

Forsikringstekniske reserver (tidligere forsikringskrav) representerer husholdningenes fordringer overfor livsforsikrings- og skadeforsikringsselskaper samt private og kommunale pensjonskasser og -fond. Forsikringsreservene tallfestes på basis av forsikringsmessige avsetninger og kursreguleringsfondet i balansen til selskapene, kassene og fondene.

Reservene i livs- og pensjonsforsikring omfatter fondsmidler avsatt i forsikringsordninger utenom folketrygden for å dekke fremtidige utbetalinger. Reservene skal i prinsippet omfatte nåverdien av fremtidige ytelser som følger av forsikringstakernes opptjente rettigheter. Reservene i skadeforsikring omfatter premiereserver og erstatningsreserver. I premiereservene inngår forskuddsbetalte premier, men også premiekrav fra selskapene overfor forsikringstakerne. Erstatningsreservene omfatter midler knyttet til inntrufne hendelser, hvor erstatningene enda ikke er kommet til utbetaling.

Utlån, andre fordringer og unoterte aksjer omfatter aksjer i ikke-børsnoterte foretak og utlån til ikke-finansielle foretak og andre innenlandske sektorer. I tillegg omfatter finansobjektet skattefordringer, finansiell verdi av fast eiendom i utlandet (ferieboliger mv.), påløpte ikke-mottatte renter, feriepengekrav, leieboerinnskudd mv.

Andre lån og annen gjeld omfatter lånegjeld til ikke-finansielle foretak, stats- og kommuneforvaltningen, samt til finansforetak i utlandet. Dessuten påløpte men ikke betalte skatter, renter mv. og finansiell verdi av innenlandsk fast eiendom (feriebolig mv.) eid av utlendinger.

Husholdninger og ideelle organisasjoners nettofinansinvesteringer i inntekts- og finansregnskapet. Milliarder kroner.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*
Inntektsregnskapet	1	-11	32	42	18	42	-57	-64	-40
Finansregnskapet	21	-7	13	39	19	58	-72	-95	-21
Differanse / avvik	-20	-5	19	4	-1	-16	15	31	-19

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

kroner til 802 milliarder kroner ved utgangen av året. Økningen var noe lavere enn i 2007.

I fjor var det nedgang i transaksjonsinnskuddene, mens andre bankinnskudd økte betydelig. De største endringene oppstod i andre halvår 2008. Økningen i andre innskudd kan skyldes mange gode sparetilbud med økte innskuddsrenter fra bankenes side. Investeringer i pengemarkedsfond er et alternativ til innskudd på sparekonto i bank, men i 2008 solgte husholdningene

seg netto ut av pengemarkedsfond med over 8,2 milliarder kroner. Nedsalget fant sted i andre halvår og har trolig bidratt til økningen i innskuddene. Det må sees i sammenheng med den usikkerheten som har gjort seg gjeldende i pengemarkedet, særlig i 4. kvartal 2008.

Mot slutten av 2008 økte volumet av sedler og mynt i omløp og bidro til å trekke opp husholdningenes kassehold. Økningen er imidlertid en sesongmessig variasjon som henger sammen med julehandelen og ønsket om

Tabell 9.3. **Finansregnskap for husholdninger og ideelle organisasjoner. Milliarder kroner**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008*
Transaksjoner						
<i>Investeringer i finansielle eiendeler</i>	149,6	158,5	226,6	113,9	106,5	115,2
Sedler, mynt og bankinnskudd	26,3	28,6	36,7	56,6	63,8	59,7
Sertifikater og obligasjoner	3,5	3,2	3,6	-2,1	-6,0	-5,1
Noterte aksjer og grunnfondsbevis	2,4	-1,7	-14,0	-8,6	-9,0	5,0
Verdipapirfondsandeler	2,7	-0,4	32,6	-14,4	-1,4	-16,0
Forsikringstekniske reserver	54,0	52,6	59,4	56,4	39,7	56,3
Utlån, andre fordringer og unoterte aksjer	60,6	76,2	108,3	26,0	19,4	15,4
<i>Gjeldsoptak (nye lån minus avdrag)</i>	110,9	139,4	169,0	185,9	201,4	135,8
Lån i banker og andre finansielle foretak	108,0	129,3	162,7	169,8	176,7	120,7
Andre lån og annen gjeld	2,9	10,1	6,3	16,2	24,7	15,1
<i>Nettofinansinvestering</i>	38,7	19,0	57,6	-72,1	-94,9	-20,6
Andre endringer (gevinster / tap mv)						
Andre endringer i fordringene	15,1	22,2	10,8	106,4	37,8	-125,9
Andre endringer i gjeld	2,5	0,4	1,7	2,5	-0,7	6,4
<i>Andre endringer, netto</i>	12,6	21,8	9,1	104,0	38,5	-132,3
Beholdninger ved utgangen av året						
<i>Fordringer</i>	1 595,7	1 776,4	2 013,8	2 234,1	2 378,4	2 367,7
Sedler, mynt og bankinnskudd	556,7	584,5	621,7	677,9	741,5	802,3
Sertifikater og obligasjoner	28,4	32,1	36,8	37,5	30,8	22,5
Noterte aksjer og grunnfondsbevis	52,2	61,5	80,1	86,5	85,0	40,9
Verdipapirfondsandeler	73,5	90,1	127,4	128,8	132,1	79,0
Forsikringstekniske reserver	571,5	645,0	726,1	805,2	858,4	874,2
Utlån, andre fordringer og unoterte aksjer	313,3	363,2	421,6	498,1	530,6	548,8
<i>Gjeld</i>	1 261,2	1 401,1	1 571,8	1 760,2	1 960,9	2 103,1
Lån i banker og andre finansielle foretak	1 090,9	1 216,1	1 380,4	1 550,7	1 724,2	1 848,8
Andre lån og annen gjeld	170,3	184,9	191,4	209,5	236,7	254,2
<i>Nettofordringer / finansiell nettoformue</i>	334,5	375,3	442,0	474,0	417,4	264,6
<i>Memo:</i>						
<i>Fordringer, gjeld og nettofordringer som prosentandeler av disponibel inntekt</i>						
	3. kv. 2007	4. kv. 2007	1. kv. 2008	2. kv. 2008	3. kv. 2008	4. kv. 2008*
Fordringsrater, sesongkorrigerte	254,7	251,6	245,6	243,6	238,9	236,6
Gjeldsrater, sesongkorrigerte	205,8	205,9	205,8	206,8	208,0	208,6
Nettofordringsrater, sesongkorrigerte	48,9	45,7	39,7	36,8	30,9	28,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

å være likvid i desember måned. Utviklingen beskrives også av pengemengdeindikatoren M2. I desember 2008 var veksten i husholdningenes pengemengde 8,8 prosent mot 10,4 prosent i desember 2007 (tolvmånedersvekst). Veksttakten i husholdningenes pengemengde avtok gjennom 2008, spesielt i siste halvår.

Husholdningene fortsatte salget av noterte verdipapirer

Husholdningenes portefølje av noterte verdipapirer utgjorde 6,0 prosent av deres samlede finansielle eiendeler ved utgangen av 2008. Til sammenligning utgjorde verdipapirporteføljen 10,4 prosent av de finansielle eiendelene i 2007. Fallet i andelen reflekterer kursnedgangen i verdipapirmarkedene det siste året. Utviklingen illustreres av hovedindeksen på Oslo Børs som gikk ned med mer enn 50 prosent fra om lag 490 til 225 poeng i 2008. Til sammen falt verdien av de

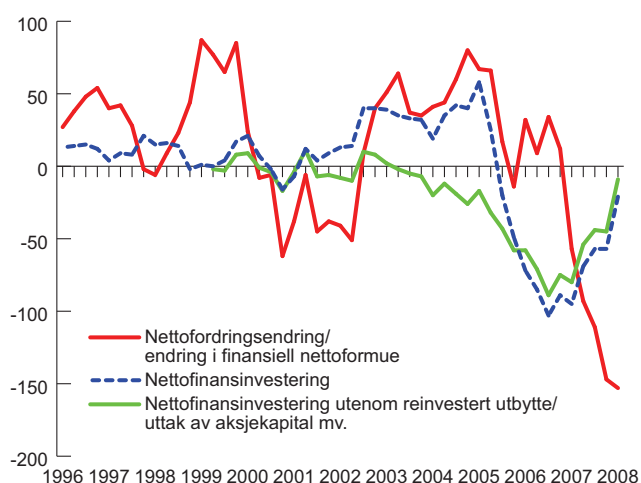
noterte verdipapirene på husholdningenes konto med 89 milliarder kroner.

I løpet av det siste året solgte husholdningene netto noterte verdipapirer for vel 16 milliarder kroner. Det er verdipapirfondsandeler og ihendehaverobligasjoner som er solgt. Derimot kjøpte husholdningene seg opp i børsnoterte aksjer og grunnfondsbevis for 5 milliarder kroner i andre halvår av 2008. Dette er en endring fra 2007 da husholdningene solgte aksjer og grunnfondsbevis for 10 milliarder kroner.

Økte livsforsikrings- og pensjonsreserver

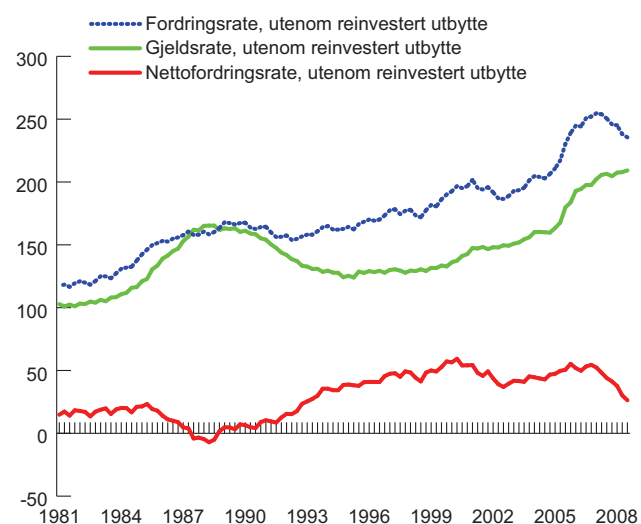
De forsikringstekniske reservene omfatter premie- og erstatningsreserver i skadeforsikring og fondsmidler avsatt i livs- og pensjonsforsikring utenom folketrygden, for å dekke fremtidig livspolise- og pensjonsutbetalinger (se boks 9.3 for mer detaljert definisjon).

Figur 9.5. Husholdninger og idelle organisasjoner. Nettofinansinvestering og nettofordringsendring. Sum fire siste kvartaler. Milliarder kroner



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 9.6. Husholdninger og ideelle organisasjoner. Fordringer og gjeld i prosent av disponibel inntekt

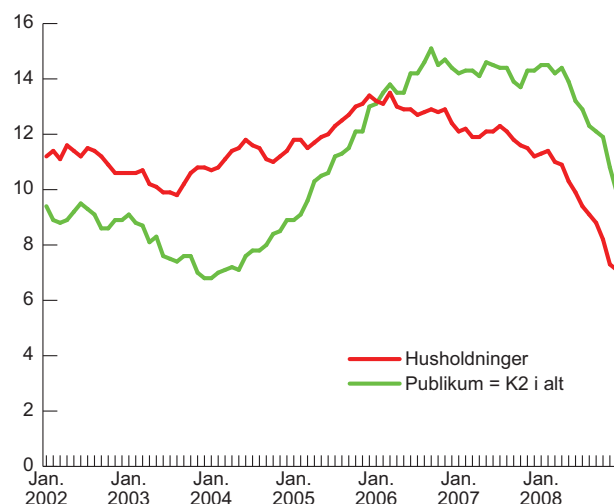


Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Reservene i livs- og pensjonsforsikring utgjør 94,2 prosent av de totale forsikringsreserver og er delt i individuelle og kollektive reserver hvor av den kollektive delen utgjør 81,7 prosent.

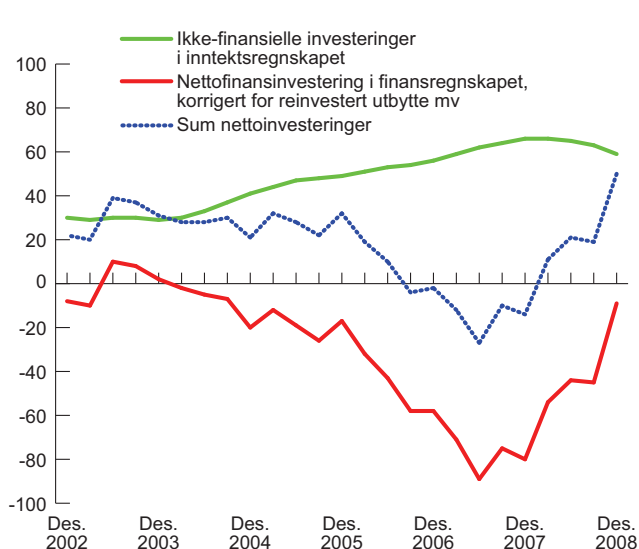
Ved utgangen av 2008 utgjorde forsikringstekniske reserver 36,9 prosent av de samlede finansielle eiendelene, og er den største fordringsposten på husholdningenes balanse. Beholdningen og transaksjonene i 4. kvartal 2008 er foreløpige anslag som er heftet med usikkerhet. De foreløpige tallene viser at husholdningene investerte for 56 milliarder kroner i forsikringstekniske reserver i 2008. Dette er en oppgang på nesten 17 milliarder fra 2007, men om lag på nivå med tilsvarende investeringer i årene 2003 til 2006. Kursfallet i verdipapirmarkedene reduserte verdien av forsikringstekniske reserver med 41 milliarder kroner i 2008.

Figur 9.7. Tolvmånedersvekst i K2 for husholdningene. Prosent



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 9.8. Husholdninger og idelle organisasjoner. Nettoinvestering, sum siste fire kvartaler. Milliarder kroner



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Lånefinansierte investeringer og konsumutgifter

Figur 9.8 viser husholdningenes nettoinvesteringer i ikke-finansiell og finansiell kapital i nasjonalregnskapet. Investeringer i ikke-finansiell kapital er hentet fra inntektsregnskapet og nettofinansinvesteringene er hentet fra finansregnskapet. Nettofinansinvesteringene er korrigert for reinvestert og tilbakeført utbytte (se temaboks 9.2).

De samlede nettoinvesteringene, det vil si summen av investeringer i ikke-finansiell og finansiell kapital, lå i årene 2002 til 2005 på et relativt stabilt og høyt nivå. I 2005 utgjorde husholdningenes nettoinvesteringer i realkapital mv. 49 milliarder kroner, mens nettofinansinvesteringene var -17 milliarder kroner. Summen av nettoinvesteringene var dette året 32 milliarder kroner.

Temaboks 9.2. Husholdninger og ideelle organisasjoners sparing og investeringer

Husholdningene kan anvende sine disponible inntekter enten til konsum eller investeringer. I nasjonalregnskapet defineres husholdningenes sparing som differansen mellom inntekt og konsum (se avsnitt 9.1). Oppsparte midler kan enten investeres i realkapital som boliger og fritidshus, eller i finansielle eiendeler som bankinnskudd og aksjer eller anvendes til å nedbetale gjeld. I teorien skal husholdningenes nettoinvesteringer i ikke-finansiell og finansiell kapital være lik sparingen. I nasjonalregnskapet kan sammenhengen defineres på følgende måte:

$$\text{Sparing} + \text{nettokapital overføringer} = \text{nettoinvesteringer i ikke-finansiell kapital} + \text{nettofinansinvesteringer}$$

Summen av nettoinvesteringene i ikke-finansiell kapital i inntektsregnskapet og nettofinansinvesteringene i finansregnskapet vil i praksis ikke være lik husholdningenes sparing slik den er beregnet i nasjonalregnskapets inntektsdel. Dette skyldes at nettofinansinvesteringer avviker mellom inntekts- og finansregnskapet (se egen boks om definisjoner og statistiske avvik).

I fortsettelsen vil vi drøfte husholdningenes samlede nettoinvesteringer med utgangspunkt i inntekts- og finansregnskapet slik de er definert i tabellen nedenfor. Med dette utgangspunktet vil data for husholdningene hentet fra kreditt- og finansmarkedsstatistikken trekkes direkte inn i drøftingen av husholdningenes investerings- og spareadferd. Denne statistikken har god kvalitet og aktualitet og forklarer en stor del av husholdningenes finansinvesteringer og låneopptak.

Et spesielt forhold som har påvirket hovedbildet både i husholdningenes inntekts- og finansregnskap er personlige aksjonærs (eiernes) tilpasning til nye regler for beskatning av aksjeutbytte. Reglene ble endret for skatteåret 2001 og fra og med skatteåret 2006 (se ssb.no, Finansielt sektorregnskap, kvartalsvis). Tilpasningene til de nye skattereglene har økt formuesinntektene til personlige aksjonærer gjennom uttak av store ekstraordinære aksjeutbytter fra unoterte foretak som i neste omgang er blitt pløyd tilbake i de samme foretakene. De reinvesterte utbyttene registreres som inntektstransaksjoner i nasjonalregnskapet. Reelt sett er dette kun finansielle transaksjoner siden hensikten har vært å omdisponere eierkapitalen, fra opptjent egenkapital som beskattes ved uttak, til innskutt egenkapital og utlån til foretakene som kan tas ut skattefritt.

Fra og med 2006 stoppet utbetalingene av ekstraordinære utbytter opp. Eierne begynte derimot å hente ut tidligere investert aksjekapital og innløse utlån til foretakene, som et alternativ til ordinært aksjeutbytte. Forholdet kommer fram i finansregnskapet, men ikke inntektsregnskapet selv om det er rimelig å anta at midlene erstatter ordinært aksjeutbytte.

Vi har valgt å holde de skattemotiverte transaksjonene utenfor nettoinvesteringene i våre drøftinger (jf. tabell). Reinvestert og tilbakeført utbytte er anslått i finansregnskapet. Den generelle mangelen på presis informasjon om unoterte aksjer gjør at anslagene er beheftet med usikkerhet.

Husholdninger og ideelle organisasjoners nettoinvesteringer i nasjonalregnskapet. Milliarder kroner

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*
Nettoinvesteringer									
Ikke-finansielle investeringer (inntektsregnskapet)	27	32	30	29	41	49	56	66	59
Nettofinansinvesteringer (finansregnskapet)	21	-7	13	39	19	58	-72	-95	-21
Sum nettoinvesteringer	48	26	42	68	60	107	-16	-29	39
Nettoinvesteringer korrigeret for reinvestert utbytte mv.									
Ikke-finansielle investeringer (inntektsregnskapet)	27	32	30	29	41	49	56	66	59
Nettofinansinvesteringer korrigeret for reinvestert utbytte (finansregnskapet)	9	-4	-8	2	-20	-17	-58	-80	-9
Korrigerte nettoinvesteringer	36	29	22	31	21	32	-2	-14	50
Memo									
Reinvestert aksjeutbytte / tilbakeført utbytte	12	-3	21	37	39	75	-14	-15	-12

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Nettoinvesteringene har ligget på om lag dette nivået i perioden fram til 2005.

I 2006 og 2007 endret bildet seg og de samlede nettoinvesteringene falt kraftig. Utviklingen forklares av nettofinansinvesteringene som falt til henholdsvis -58 og -80 milliarder kroner i 2006 og 2007, samtidig som de ikke-finansielle investeringene økte til henholdsvis 56 og 66 milliarder kroner. Summen av nettoinvesteringene var negative disse to årene (-2 og -14 milliarder kroner), noe som antyder lånefinansierte

konsumutgifter i 2-årsperioden. Dette samsvarer godt med det generelle konjunkturbildet i perioden, som blant annet var preget av høye boliginvesteringer og høy vekst i konsumutgiftene.

I 2008 snudde den negative utviklingen og nettoinvesteringene økte med 64 milliarder kroner i løpet av året til 50 milliarder kroner. Endringen skyldes hovedsakelig stigende nettofinansinvesteringer som i stor grad forklares av reduserte låneopptak og økte bankinnskudd mot slutten av 2008. Dette tyder på en vesentlig økning

Tabell 9.4. Andel husholdninger etter størrelse på gjeld i forhold til samlet inntekt. Prosent

	1990	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ingen gjeld	28	23	23	22	22	22	21	20	20	18	17	17
Gjeld 2-3 ganger inntekt	9	9	9	8	9	10	10	11	12	13	14	14
Gjeld større enn 3 ganger inntekt												
Alle husholdninger	6	7	6	6	6	6	7	8	9	10	12	13
Enslige under 45 år	13	14	11	11	13	12	12	14	15	17	20	22
Par uten barn, eldste person under 45 år	7	10	9	5	7	8	10	10	13	15	20	23
Par med barn 0-6 år	9	6	7	6	5	7	8	11	12	13	16	19
Par med barn 7-17 år	6	6	4	5	6	6	5	6	7	9	9	11
Mor/far med barn 0-17 år	8	7	9	8	7	10	10	12	12	18	19	21

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

i husholdningenes sparing i 2008, men korreksjonen startet allerede i andre halvår 2007, omtrent samtidig med at de første tegnene til et konjunkturomslag ble tydelig.

Gjeldens fordeling

Gjelden er ujevnt fordelt over husholdningene. Informasjon om hvordan gjelden fordeler seg hentes fra inntektsstatistikken, og de nyeste tallene er fra 2006. I 1990 hadde 15 prosent av husholdningene en gjeld som var minst dobbelt så stor som samlet husholdningsinntekt før skatt. Denne andelen var økt til 27 prosent i 2006. 13 prosent av husholdningene hadde en gjeld som var mer enn tre ganger større enn samlet husholdningsinntekt i 2006, mens tilsvarende andel i 1990 var 6 prosent. I alt 28 prosent av husholdningene var gjeldfrie i 1990. Denne andelen var redusert til 17 prosent i 2006.

Gjeldsbyrden varierer gjerne gjennom livet. Ved å gruppere husholdningene etter alder på hovedinntektstaker finner vi at det er de yngste som har høyest gjeld i forhold til inntekt. Denne gruppen tar opp stor gjeld til første gangs boligkjøp, og yrkesinntekten er lavest i begynnelsen av den yrkesaktive perioden. Blant husholdninger der hovedinntektstakeren er under 45 år hadde 24 prosent av husholdningene en gjeld som utgjorde mer enn to ganger inntekten i 1990. Tilsvarende andel i 2006 var på 39 prosent. I denne aldersgruppen er også en del studenter med på å trekke opp andelen med høy gjeld i forhold til inntekt. Tabell 9.4 viser at andelen husholdninger med gjeld som er større enn tre ganger inntekten har økt mest for par med små barn og aleneforeldre. I disse to gruppene har andel husholdninger med gjeld som er større enn tre ganger inntekten omtrent tredoblet seg på ti år. I husholdninger der hovedinntektstaker er over 55 år, hadde 4 prosent gjeld som var mer enn dobbelt så stor som inntekten i 1990. Denne andelen var økt til 13 prosent i 2006. Tilsvarende var 54 prosent av husholdningene i denne aldersgruppen gjeldfrie i 1990, mens dette var tilfelle for 34 prosent av husholdningene i 2006.

Så langt har vi ikke tatt hensyn til at husholdningene varierer i størrelse, og at dette kan påvirke deres evne til å betjene gjeld. Begrepet inntekt etter skatt per forbruksenhet forklares i boks 9.4. Husholdningene med lavest inntekt etter skatt per forbruksenhet har

rimeligvis en relativt lav andel av total gjeld i husholdningene, da deres låneevne er relativt liten. Men disse husholdningene har fått en stadig større andel av samlet gjeld. De 40 prosent av husholdningene med lavest inntekt hadde 15 prosent av husholdningers totale gjeld i 1994. I 2006 var tilsvarende andel økt til 17 prosent. De 20 prosent av husholdningene med høyest inntekt etter skatt per forbruksenhet sto for vel 39 prosent av den totale gjelden i 2006, mot 41 prosent i 1994. Rentenivået er også avgjørende for evnen til å betjene gjeld. I perioden 1990 til 1994 gikk utlånsrenten ned fra 14,2 til 8,2 prosent, mens utlånsrenten i perioden 2002 til 2006 gikk ned fra 8,6 til 4,7 prosent.

9.4. Boligmarkedet

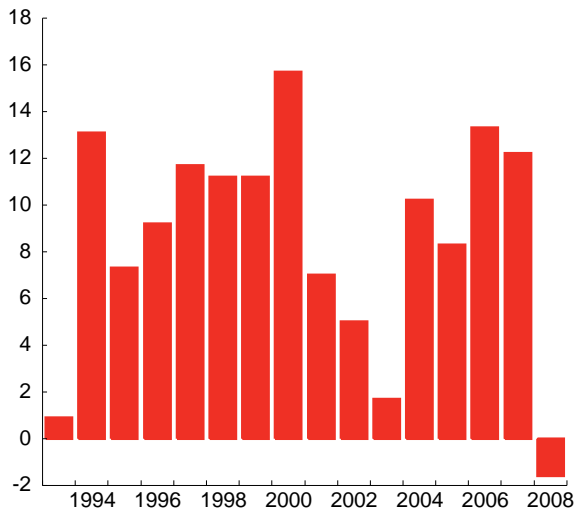
Den langvarige prisveksten i boligmarkedet flatet ut sommeren 2007, og utover høsten samme år begynte prisene på leiligheter i storbyene å falle. Høsten 2008, da finanskrisen utløste den kraftige nedgangen i økonomien, var priset markant i hele boligmarkedet. Fra 2. til 4. kvartal 2008 sank boligprisene i gjennomsnitt med 10,4 prosent. For hele 2008 sett under ett var prisene 1,6 prosent lavere enn i 2007. Det er første gang siden bunnivået i 1992 at vi har hatt en negativ årsvekst i boligprisene, se figur 9.9. I storbyene sank gjennomsnittlig boligpris med mellom 4 og 5 prosent fra 2007 til 2008 i gjennomsnitt over de to årene.

Eiendomsmeglerens sesongjusterte prisstatistikk viser en oppgang i boligprisene i januar 2009 på 0,8 prosent fra desember 2008. Medvirkende årsak er trolig de kraftige rentenedsettelsene de siste månedene og forventninger om lave rentekostnader framover. Prisutviklingen videre i 2009 er usikker, og avhenger blant annet av utviklingen i arbeidsledigheten.

Høy etterspørsel og store fortjenestemuligheter inspirerte boligprodusentene til å tredoble produksjonen av boligblokker fra 2000 til 2006. I 2006 og 2007 ble det årlig påbegynt bygging av mellom 13 000 og 14 300 leiligheter i boligblokker på tre etasjer eller mer. Det er flere blokkleiligheter enn i noe år på syttitallet, da det totalt ble igangsatt over 40 000 boliger årlig.

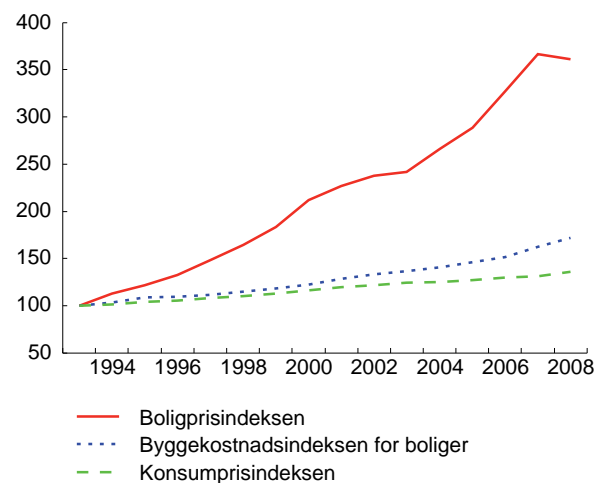
Mot slutten av 2007 sank salget av nye boliger. Det høye prisnivået og renteøkninger var medvirkende årsaker til det. Fallet i etterspørselen førte til en klar nedgang i boligbyggingen i 2008 og da særlig for blokkleiligheter.

Figur 9.9. Boligprisindeksen, årsvekst i prosent



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 9.10. Boligpriser, byggekostnader og konsumpriser. Indekser. 1993=100



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Foreløpige tall fra byggearealstatistikken viser at det var registrert igangsatt vel 23 000 boliger fram til og med november i 2008 og at det i fjorårets tre første kvartal var påbegynt om lag 6 400 leiligheter i boligblokker på tre etasjer eller mer. For en nærmere omtale av byggevirksomheten vises det til avsnitt 6.3 (Bygge- og anleggsvirksomhet).

Geografiske variasjoner

Boligprisindeksen måler prisutviklingen i fire geografiske regioner: Oslo og Bærum, Akershus utenom Bærum, de tre byene Stavanger, Bergen og Trondheim, og resten av landet. Prisedgangen startet først i storbyene. I Oslo og de øvrige storbyene stoppet prisveksten i andre kvartal 2007, for så å falle med henholdsvis 11,3 og 12,0 prosent fram til 4. kvartal i fjor.

I Akershus utenom Bærum og i resten av landet fortsatte boligprisene å stige fram til sommeren 2008, for så å falle med henholdsvis 12,6 og 10,8 prosent fra andre kvartal til fjerde kvartal i fjor.

Sammenligner vi prisutviklingen i disse fire regionene fra bunnåret 1992 og fram til i dag er det et tydelig skifte rundt år 2000. Fram til 2000 hadde Oslo og Bærum den klart største prisveksten, med nesten en tredobling av prisene fra 1992. I resten av Akershus og i de tre byene Stavanger, Bergen og Trondheim steg prisene med henholdsvis 140 og 123 prosent, mens boligprisene i landet for øvrig økte med 76 prosent i gjennomsnitt.

Etter 2000 har boligprisene steget mest i de tre byene Stavanger, Bergen og Trondheim hvor prisene doblet seg fram til 2008. Prisveksten i Oslo og Bærum flatet ut og hadde samme forløp fram til 2008, som i resten av Akershus og i resten av landet, hvor prisene økte med mellom 62 og 68 prosent fra 2000.

Boligtyper

Etter at finanskrisen ble utløst i fjor har prisene på alle boligtyper falt med over 10 prosent fra sine toppnivåer. Vendepunktene varierer noe mellom boligtypene. Gjennomsnittsprisen for blokkleiligheter nådde sitt høyeste nivå i 2. kvartal 2007 og har falt med 12,1 prosent fram til 4. kvartal 2008. Prisene på bolig i rekkehus, tomannsboliger flatet ut i 2007 men holdt seg om lag på samme høye nivå fram til andre kvartal 2008 for så å falle med 10,4 prosent. Eneboligprisene svinger mer med årstiden enn de øvrige boligtypene og har en klar sesongmessig topp i andre kvartal. Høyeste gjennomsnittspris for eneboliger ble registrert i 2. kvartal 2008. I 4. kvartal 2008 var eneboligprisene 11,2 prosent lavere.

Kvadratmeterpriser

Av storbyene hadde Stavanger den minste prisedgangen for omsatte selveierleiligheter i blokk fra 2007 til 2008. Gjennomsnittlig kvadratmeterpris i Stavanger i 2008 var 33 792 kroner og nærmer seg nivået i Oslo hvor kvadratmeterprisen i 2008 var 37 200 kroner. I Bergen, Trondheim og Tromsø lå kvadratmeterprisene i fjor på mellom 28 800 og 31 400 kroner. Gjennomsnittlig kvadratmeterpris for selveierleiligheter og borettslagsleiligheter i blokk var henholdsvis 30 607 og 24 697 kroner i 2008.

Kvadratmeterprisene for eneboliger og småhus er også vesentlig høyere i Stavanger enn i Bergen og Trondheim. Tabell 9.5 viser at vi finner de laveste boligprisene i Hedmark og Oppland, i Sogn og fjordane og i Nord-Trøndelag, der kvadratmeterprisene for eneboliger ligger på mellom 10 000 og 12 000 kroner. Eneboligene er dyrest i Oslo med en snittpris på nesten 32 000 kroner per kvadratmeter. På landsbasis var gjennomsnittlig kvadratmeterpris for eneboliger 16 456 kroner i 2008.

Tabell 9.5. Gjennomsnittlig pris per kvadratmeter boareal, fylke og storby, 2008. Kroner

Fylke	Selveier		Borettslag	
	Eneboliger	Småhus	Blokk-leiligheter	Blokk-leiligheter
I alt	16 456	20 483	30 607	24 697
Østfold	14 952	14 425	20 718	17 910
Akershus	21 067	23 459	29 129	25 756
Oslo	31 603	30 532	37 205	30 084
Hedmark	12 049	15 098	18 792	17 674
Oppland	11 564	15 627	20 041	20 713
Buskerud	15 318	16 069	22 598	17 859
Vestfold	16 401	15 619	21 644	18 760
Telemark	12 345	13 524	18 385	16 115
Aust-Agder	13 903	15 931	22 289	20 462
Vest-Agder	16 699	18 801	27 154	21 478
Rogaland	19 461	22 968	30 294	28 670
Hordaland	18 582	19 945	30 259	24 136
Sogn og Fjordane	11 572	15 430	19 563	15 410
Møre og Romsdal	12 524	16 580	20 640	19 039
Sør-Trøndelag	15 660	19 370	28 871	22 814
Nord-Trøndelag	10 163	12 413	19 671	18 646
Nordland	12 891	15 538	21 360	18 292
Troms-Romsa	15 458	19 516	27 165	20 127
Finnmark-Finnmárku	15 333	16 735	22 931	18 262
Stavanger	26 137	25 005	33 792	30 202
Bergen	22 208	20 742	31 412	24 279
Trondheim	20 404	20 155	29 704	22 938
Tromsø	21 184	23 869	28 853	22 534

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

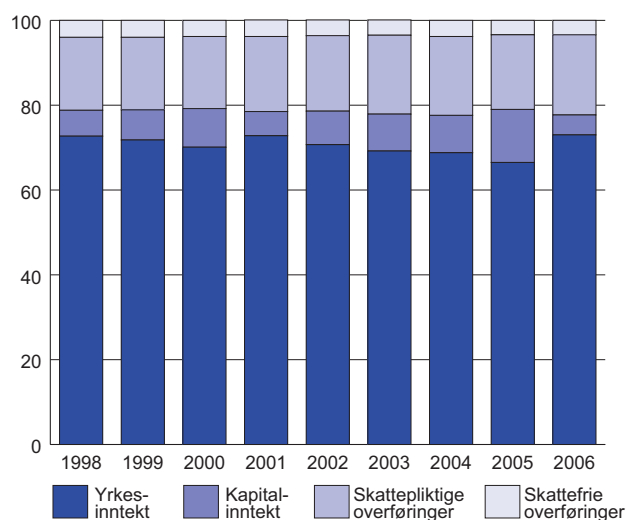
9.5. Inntektsutvikling og -fordeling

Inntektsutviklingen

En annen kilde til informasjon om inntektsutviklingen enn nasjonalregnskapet er inntektsstatistikken (nyeste tall er her fra 2006). Tall fra denne statistikken for inntektsåret 2006 viser at den samlede inntekten til husholdningene var på 1 099 milliarder kroner, se boks 9.4 for definisjon av inntekt. Den desidert største inntektskilden er yrkesinntekt (lønns- og næringsinntekter inkludert sykepenger) som utgjorde 802 milliarder kroner i 2006. Kapitalinntektene utgjorde til sammen knapt 52 milliarder kroner eller i underkant av 5 prosent av de samlede inntektene. Dette var en klart lavere andel enn årene før. På grunn av endringer i kapitalbeskatningen i 2006 ble aksjeutbytterne til husholdningene kraftig redusert, fra om lag 99 milliarder kroner i 2005 til bare 7 milliarder kroner i 2006. De største kapitalinntektene i 2006 var renteinntekter og aksjegevinster.

Pensjoner, trygder og stønader utgjorde om lag 245 milliarder kroner i 2006, hvorav 208 milliarder kroner var skattepliktige. Størst var pensjoner fra folketrygden med 156 milliarder kroner, fulgt av tjenestepensjoner med 44 milliarder kroner og arbeidsledighetstrygd på vel 6 milliarder kroner. Ulike skattefrie kontantstønader utgjorde 37 milliarder kroner i 2006, som var vel 1 milliard kroner mindre enn året før. Det er blant annet

Figur 9.11. Sammensetning av husholdningens samlede inntekt. Prosent



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

reduserte utbetalinger av sosialhjelp og kontantstøtte som bidro til denne nedgangen.

Fra 1998 til 2006 økte den samlede yrkesinntekten til befolkningen med i overkant av 50 prosent målt i løpende kroner og 28 prosent målt i faste priser (deflatert med konsumprisindeksen). Yrkesinntekt som andel av den samlede inntekten til norske husholdninger var om lag den samme i 2006 som i 1998, 73 prosent. Nesten hver femte krone som norske husholdninger mottok i 2006 kom fra ulike pensjoner og trygder. Skattepliktige pensjoner og trygder økte med vel 65 prosent nominelt i perioden 1998 til 2006. Ulike skattefrie overføringer, som for eksempel barnetrygd, kontantstøtte, sosialhjelp og bostøtte utgjør en liten og synkende andel av husholdningenes samlede inntekt, og utgjorde vel 3 prosent av samlet inntekt i 2006, mot 4 prosent i 1998.

Husholdningenes kapitalinntekter økte betydelig i årene fram til og med 2005, og ble blant annet mer enn tredoblet i nominelle kroner fra 1998 til 2005. I 2006 er likevel kapitalinntektens andel tilbake til samme nivå som i 1998, knapt 5 prosent, etter å ha vært oppe på 13 prosent i 2005. Hovedårsaken til nedgangen i kapitalinntektens andel fra 2005 er det betydelige fallet i aksjeutbytte som nok er drevet av endringer i kapitalbeskatningen.

Inntektsfordelingen

I det følgende skal vi se nærmere på inntektsfordelingen for husholdningene. Dette forutsetter opplysninger om hvilke personer som tilhører samme husholdning, siden vi antar at det forgår en betydelig utveksling av økonomiske ressurser innad i husholdningen. Norske husholdninger har opplevd en betydelig inntektsvekst de siste årene. Mellom 1996 og 2006 økte medianinntekten etter skatt for husholdningene med nær 40 prosent, målt i faste priser. Blant gruppene som har hatt en god inntektsutvikling finner en for eksempel

Boks 9.4. Inntektsbegrep og forbruksvekter

Det inntektsbegrepet som er benyttet i beskrivelsen av inntektsfordeling og lavinntekt er *inntekt etter skatt*. Dette inntektsbegrepet fremkommer etter følgende regnskap:

Inntekt etter skatt
 = Lønnsinntekt
 + netto næringsinntekt fratrukket eventuelt underskudd
 + brutto kapitalinntekt
 + sum overføringer (pensjoner og stønader)
 - utlignet skatt og negative overføringer (underholds-
 bidrag og pensjonspremier i arbeidsforhold)

Selv om dette inntektsbegrepet omfatter de fleste kontante inntektene husholdningene mottar, må en være oppmerksom på at dette begrepet ikke omfatter viktige inntekter som også kan ha stor betydning for individenes velferdsnivå. Dette gjelder for eksempel verdien av offentlige tjenester, verdien av hjemmeproduksjon og såkalte «svarte» inntekter. I tillegg inngår heller ikke inntekt av egen bolig i dette begrepet. Siden en stor del av husholdningenes renteutgifter er knyttet til gjeld på egen bolig, er heller ikke renteutgifter trukket fra inntektsbegrepet.

Husholdningsdefinisjon

Inntektsstatistikken er fra og med inntektsåret 2005 en totaltelling som omfatter alle personer i privathusholdninger. En husholdning består av alle personer som bor sammen i felles bolig (bohusholdning). For å komme nærmere den

faktiske husholdningen er borteboende studenter skilt ut fra foreldrehusholdningen. I tillegg benyttes en del annen informasjon for å få flere samboere registrert i felles husholdning, og data fra NAV for å identifisere og deretter fjerne institusjonsbeboere.

Ekvivalentinntekt og forbruksvekter

En ekvivalensskala gir uttrykk for hvor mye inntekt en husholdning med gitte karakteristika, for eksempel to voksne og to barn, må ha for at deres levestandard skal være like høy som levestandarden til en enslig med en gitt inntekt. Det er utledet en hel rekke typer av ekvivalensskalaer, basert på forskjellige tilnærminger. I beskrivelsen av utviklingen i inntektsulikhet er det benyttet den såkalte EU-skalaen. Ved bruk av denne skalaen gis første voksne husholdningsmedlem vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5, mens barn får vekt lik 0,3.

En husholdning bestående av to voksne og to barn (dvs. vekt lik 2,1) må ved bruk av EU-skalaen ha en husholdningsinntekt på 420 000 kroner for å ha samme inntekt per forbruksenhet som en enslig med 200 000 kroner i inntekt.

I avsnittet om vedvarende lavinntekt er det i tillegg benyttet OECD-skalaen. Denne skalaen skiller seg fra EU-skalaen ved å regne husholdningenes stordriftsfordeler som mindre. Denne skalaen gir første voksne vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,7, mens barn får vekt lik 0,5.

barnefamilier og alderspensjonister. En tobarnsfamilie (par med to barn, yngste hjemmeboende barn under 19 år) hadde i 1996 en medianinntekt etter skatt på 420 000 målt i 2006-kroner. I 2006 var medianinntekten for en tilsvarende barnefamilie 552 000 kroner. Tobarnsfamilier hadde altså i gjennomsnitt mer enn 130 000 kroner mer i inntekt etter skatt i 2006 enn ti år tidligere, når det er tatt hensyn til prisveksten i perioden. Den sterke veksten skyldes først og fremst høyere yrkesinntekter som følge av stadig flere toinntektsfamilier, i tillegg til generelt god lønnsutvikling i perioden. Andre husholdningstyper har hatt en like god inntektsvekst i perioden, for eksempel middelaldrene par uten hjemmeboende barn, mens for eksempel yngre aleneboende har hatt en noe svakere inntektsutvikling.

Etter flere år med økende inntektsforskjeller ble inntektsfordelingen klart jevnere i 2006. I tabell 9.6 er husholdningene sortert etter inntekt etter skatt per forbruksenhet og delt inn i 10 like store grupper (desiler), der desil 1 består av den tidelen med laveste gjennomsnittsinntekter og desil 10 består av den tidelen med høyeste gjennomsnittsinntekter. Tabellen viser at ulikheten økte kraftig, særlig mellom 1998 og 2005. Fra 1986 til 2005 økte gruppen med høyest inntekt sin andel av totalinntekten fra om lag 18 prosent til 29 prosent, mens alle andre grupper fikk redusert sin andel. I 2006 ble andelen til tidelen med høyest inntekt kraftig redusert, til knapt 21 prosent av totalinntekten.

Sterk økning i kapitalinntektene var en medvirkende årsak til at inntektsforskjellene økte på 1990-tallet og seinere. Siden aksjeutbytte i hovedsak tilfaller husholdningene med de høyeste inntektene, påvirket dette i stor grad utviklingen i ulikhet. Det betydelige fallet i utbytteutbetalingene i 2006 er dermed en medvirkende årsak til at inntektsandelen til husholdningene i toppen av fordelingen ble redusert, og at den observerte inntektsfordelingen dermed ble jevnere. De store svingningene i aksjeutbytte representerer et betydelig måleproblem, idet opptjente inntekter i bedriftene og eiernes registrerte inntekter kan avvike en del fra år til år, særlig i sammenheng med skattemotiverte disposisjoner. Også utviklingen i arbeidsmarkedet påvirker inntektsfordelingen. Sysselsettingsveksten i 2006 førte for eksempel til at lønnsandelen økte innefor inntektsklassene nederst i fordelingen, mens andelen som trygder og stønader utgjør av samlet inntekt ble redusert.

Ulikheten i fordelingen av husholdningenes finansformue har blitt større de siste årene. Noe av økningen skyldes mer tekniske forhold, som for eksempel en skjerping av reglene for fastsetting av likningsverdiene av aksjer på slutten av 1990-tallet. Men en annen viktig forklaring er den betydelige økningen i aksjeverdiene i denne perioden, som særlig har kom de med store finansformuer til gode. I 1996 utgjorde aksjer og andre verdipapir 46 prosent av finansformuen til den tidelen av husholdningene med høyest finansformue. I 2006 hadde denne andelen økt til 66 prosent.

Tabell 9.6. Fordelingen av husholdningens inntekt etter skatt per forbruksenhet¹, for personer². Andel av totalinntekten. Desiler

Desil	1986	1996	1998	2000	2002	2004	2005	2006
1	4,5	4,2	4,4	4,2	4,0	4,0	3,7	4,1
2	6,3	6,0	6,1	5,9	5,9	5,9	5,5	6,1
3	7,4	7,1	7,2	7,0	7,0	6,8	6,4	7,2
4	8,3	8,0	8,0	7,8	7,8	7,6	7,1	8,1
5	9,1	8,9	8,8	8,5	8,6	8,3	7,8	8,8
6	9,9	9,7	9,6	9,4	9,3	9,1	8,5	9,6
7	10,8	10,5	10,4	10,2	10,2	9,9	9,3	10,5
8	11,9	11,6	11,5	11,2	11,2	10,9	10,4	11,6
9	13,5	13,1	13,1	12,8	12,8	12,5	12,0	13,3
10	18,1	21,1	20,8	23,2	23,1	25,1	29,4	20,6
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100

¹ Det er her benyttet EUs ekvivalensskala.

² Personer i studenthusholdninger er utelatt.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 9.7. Fordelingen av brutto finanskapital for husholdninger¹, etter desiler. Prosent

Desil	1986	1996	1998	2000	2002	2004	2005	2006
1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
3	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
4	2,0	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,1	1,1
5	3,4	2,0	1,9	1,9	2,0	2,0	1,9	1,9
6	5,3	3,4	3,0	3,0	3,3	3,2	3,1	2,9
7	7,9	5,5	4,8	4,8	5,2	5,0	4,8	4,6
8	11,8	9,2	8,0	7,7	8,3	8,0	7,7	7,4
9	18,5	16,6	14,3	13,9	14,6	14,0	13,5	12,9
10	50,6	61,4	66,1	66,9	64,6	65,7	67,0	68,4
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100

¹ Personer i studenthusholdninger er utelatt

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

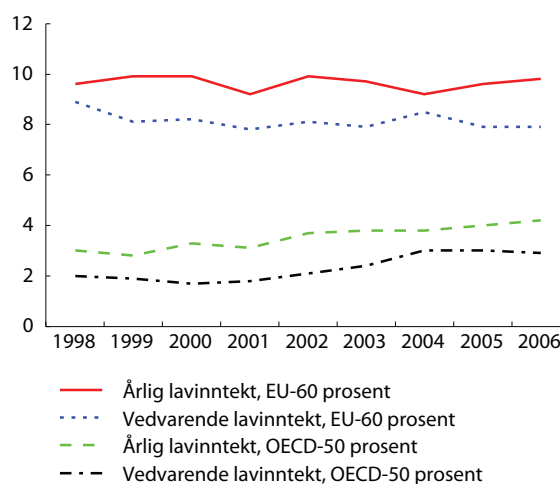
Vedvarende lavinntekt

Bekjempelse av fattigdom står høyt på den politiske agendaen. Økonomisk fattigdom er et relativt begrep som kan defineres på ulike måter. Ett sentralt begrep er vedvarende lavinntekt. I det følgende tar vi utgangspunkt i den gjennomsnittlige medianinntekten i ulike treårsperioder for å belyse forekomsten av vedvarende lavinntekt (se boks 9.5 for definisjon av vedvarende lavinntekt). For treårsperioden 2004 til 2006 var lavinntektsgrensen henholdsvis 98 000 kroner basert på OECDs målemetode for lavinntekt (50 prosent av medianen) og 141 000 kroner basert på EUs målemetode (60 prosent av medianen).

På bakgrunn av EUs målemetode hadde 7,9 prosent av befolkningen (eksklusive studenter) vedvarende lavinntekt i 2006. Dette var samme andel som året før. Ved bruk av OECDs metode hadde 2,9 prosent av befolkningen vedvarende lavinntekt, mot 3,0 prosent året før.

Andelen personer som er under de årlige lavinntektsgrensene ett enkelt år er høyere enn andelen med vedvarende lavinntekt (som gjelder treårsperioder). Ifølge de årlige inntektsundersøkelsene var det henholdsvis

Figur 9.12. Andel personer med årlig og vedvarende lavinntekt



Kilde: Statistisk sentralbyrå.

10 prosent (EUs definisjon) og 4 prosent (OECDs definisjon) som hadde årlig lavinntekt i 2006 (når studenter ikke inngår i datagrunnlaget). Dette viser at mange personer har forbigående lave inntekter.

Tabell 9.8. **Sammensetning av gruppen med vedvarende lavinntekt 2004-2006 og befolkningen i alt. Husholdningstyper¹. To ulike lavinnteksdefinisjoner. Antall og prosent**

	Personer med lavinntekt					
	OECD-definisjon (50 prosent)		EU-definisjon (60 prosent)		Alle personer ²	
	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall
Enslige under 45 år	14	18 000	13	44 000	6	266 926
Enslige 45-64 år	6	8 000	8	26 000	5	211 732
Enslige 65 år og eldre	2	3 000	25	85 000	6	252 861
Par uten barn under 45 år	5	6 000	4	14 000	4	165 212
Par uten barn 45-64 år	2	3 000	2	7 000	10	414 558
Par uten barn 65 år og eldre	2	2 000	4	14 000	9	374 744
Par med barn, 0-6 år	29	37 000	16	56 000	21	887 567
Par med barn 7-17 år	16	20 000	9	32 000	21	891 432
Enslige forsørgere	13	17 000	10	35 000	6	269 608
Andre husholdninger	10	13 000	8	27 000	13	573 336
Alle personer	100	127 000	100	340 000	100	4 307 976

¹ Aleneboende studenter er utelatt. Husholdningstypene refererer seg til siste året i treårsperioden.

² Omfatter alle personer i privathusholdninger som har vært bosatt i landet i hele treårsperioden.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 9.9. **Andel og antall barn 0-17 år i husholdninger med vedvarende lavinntekt¹. Treårsperioden 2004-2006**

	Barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt					
	OECD-definisjon (50 prosent)		EU-definisjon (60 prosent)		Alle barn ²	
	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall
Alle barn 0-17 år	4,4	43 000	7,0	67 000	100,0	958 900
Husholdningstype						
Enslig forsørger	7,1	11 000	13,9	21 000	15,5	148 300
med 1 barn	2,8	2 000	7,8	5 000	6,3	60 700
med 2 barn	5,4	3 000	12,3	7 000	6,0	58 000
med 3 eller flere barn	19,3	6 000	29,3	9 000	3,1	29 500
Par med barn	3,8	30 000	5,6	43 000	80,7	773 900
med 1 barn	1,4	2 000	2,9	3 000	11,3	108 400
med 2 barn	1,7	6 000	3,0	11 000	37,8	362 300
med 3 barn	3,6	8 000	5,6	13 000	24,0	229 700
med 4 barn	11,7	6 000	15,6	9 000	5,7	55 000
med 5 eller flere barn	38,8	7 000	43,0	8 000	1,9	18 400
Innvandrerbakgrunn						
Barn 0-17 år som er innvandrere eller er norskfødte med innvandrerforeldre	26,4	19 000	35,5	26 000	7,7	73 700
Barn 0-17 år som er innvandrere eller er norskfødte med innvandrerforeldre med landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika eller Latin-Amerika	27,8	19 000	37,5	25 000	7,0	67 400

¹ Husholdningssituasjonen og barnas alder relaterer seg til siste året i treårsperioden.

² Omfatter alle barn i privathusholdninger som har vært bosatt i landet i hele treårsperioden.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Husholdningstyper

Sammensetning av gruppen med vedvarende lavinntekt varierer i stor grad med hvilken lavinnteksdefinisjon som benyttes. Ved bruk av EUs definisjon domineres gruppen med vedvarende lavinntekt av enslige eldre og enslige under 45 år (studenter utelatt). Til sammen utgjør disse to gruppene 38 prosent av alle med

vedvarende lavinntekt, men bare 12 prosent i befolkningen som helhet. En annen stor gruppe er par med barn, der yngste barn er under 7 år, med en andel på 16 prosent. Par med små barn er likevel ikke overrepresentert i gruppen med vedvarende lavinntekt når en benytter EUs lavinnteksdefinisjon, siden andelen i befolkningen som helhet er om lag 21 prosent. Til sammen

hadde om lag 340 000 personer vedvarende lavinntekt i 2006, når en benytter EUs lavinnteksdefinisjon.

Når en benytter OECDs lavinnteksdefinisjon, som altså har en mye lavere lavinntekstgrense, så utgjør barnefamilier den største andelen av lavinnteksgruppen. Nær 60 prosent av alle med vedvarende lavinntekt var enten husholdninger bestående av par med barn eller enslige forsørgere. Derimot er svært få enslige eldre i lavinnteksgruppen. Dette skyldes at lavinntekstgrensen ifølge OECDs definisjon vil ligge klart lavere enn det som var gjennomsnittlig minstepensjon til enslige i samme periode, og at det dermed vil være få alderspensjonister blant de med lavinntekt. Om lag 127 000 personer hadde vedvarende lavinntekt i 2006, ifølge denne lavinnteksdefinisjonen.

Barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt

Om lag 7 prosent av alle barn under 18 år tilhørte en husholdning med vedvarende lavinntekt i 2006, ifølge EUs lavinnteksdefinisjon. Dette tilsvarer et antall på 67 000 barn. Tilsvarende andel basert på OECDs metode er 4,4 prosent (43 000 barn). Barn i enslige forsørgerhusholdninger og barn i parfamilier med mange barn er betydelig overrepresentert i lavinnteksgruppen. Dette gjelder også for barn med innvandrerbakgrunn. Nærmere 25 – 30 prosent av alle barn i lavinnteksgruppen bor i en husholdning bestående av par med fire eller flere barn. Fire av ti barn i lavinnteksgruppen har innvandrerbakgrunn.

Boks 9.5. Definisjon av vedvarende lavinntekt

Vedvarende lavinntekt er her definert ut fra gjennomsnittet av de årlige medianinntektene for hele befolkningen i en treårsperiode (omregnet til faste priser). Det er i tillegg benyttet to ulike lavinnteksdefinisjoner: en basert på OECDs ekvivalensskala med lavinntekstgrense satt lik 50 prosent av mediangjennomsnittet og en annen basert på EUs ekvivalensskala og med lavinntekstgrense lik 60 prosent av mediangjennomsnittet, jf. tabellen under (se mer om ekvivalensskalaer i boks 9.4). Ifølge OECDs lavinnteksdefinisjon defineres alle personer med en gjennomsnittlig husholdningsinntekt pr. forbruksenhet lavere enn 98 000 kroner i treårsperioden 2004-2006 som å ha vedvarende lavinntekt. Dette tilsvarer 50 prosent av mediangjennomsnittet i befolkningen i samme periode (dvs. 50 prosent av 195 000 kroner). Tilsvarende lavinntekstgrense basert på EUs definisjon er 141 000 kroner (dvs. 60 prosent av 235 000 kroner).

Årlig median ekvivalentinntekt og gjennomsnittlig årlig median ekvivalentinntekt. To ulike ekvivalensskalaer

	OECD-skala		EU-skala	
	Løpende kroner	2006-kroner ¹	Løpende kroner	2006-kroner ¹
2004	182 000	189 000	219 000	228 000
2005	192 000	196 000	231 000	236 000
2006	201 000	201 000	242 000	242 000
Gjennomsnitt 2004-2006		195 000		235 000

¹ Omregnet ved hjelp av konsumprisindeksen.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.